

Somogyhatvan

L ó k ö t é s *

Ezelőtt | ojan huszonöt-hárminc | évvel | hallottam | egygy | öreg | bácsitol, somogyviszlói lakozs volt, Radics Jánosnak hífták, | de fíjatalembër korába ez a Radics bácsi | somogyapáti lakozs volt itt a szomszét kösségbe | s az emlegetté énnékem, a Radics bácsi, | hogy volt neki | éty pár nagyon szép három éves | csikó lovaji. | Éccër osztán | így | hajnalba | ú korán fölkelt, hogy elhajtya ü az istállóbu a lovajit legeltetni* | s asztá addig, | jó röggelig beötet | és azután pedig | árpát fognyak a szérúbe nyomtatni. | A csalággját, | no szót is röggel korán, hotyhát | ök is kéjenek föl | és ágyazzanak be, | majd osztá amikor ü hazajön, akkor elkezd ü | nyomtatni.* |

Hát kimönnek az istállóba, | de bizony a lovaknak csak a hűlt heje volt. | Tehát | nem sikerült | sè legeltetni, sè nyomtatni, mert a lovakat elhajtották. | Abba* az időbe | Pata-Poklosi | kösségbe | voltak | ijen | lókötféle | bandák, | úty hogy | éjártak messzebre is, így vidékökre, | másik embèreknek élopták a | lovajit, mők cigányokká | cimboráskottak, mők | satöbbi. |

Hát osztán | ü akkor minygyár elmént | többed magával, | falubeli embörökkel keresni ezöket a fíjatal lovakat. | Möntek ök | Patán is, | Poklosiba is, | mindönfelé a világo, | de a lovakot sèhul nem taláták. | Hád bizony | végin | téjessen nyoma veszétt ezöknek a fíjatal | lovoknak. „Igen sajnáltam öket — monta az öreg — | de mid vót tönöm, | bizony köllöt másik lovakat szöröznom. | Utánna rá két év múlva, | akkor mőkhallottam, hogy | a pataji kocsmának az istálojába voltak | egy nap és egygy éccaka lovag bezárva. | Sajnos, | oda nem nyitottung be. |

Hát így | elvesztek a lovajim, | de — meséte az öreg, hogy — | egygy igön érdekös dolok történt azután. | Már | tíz év múlva | a szomszédom* | vött egygy | lovat, | egy vért szürke lovat, mert ezök az én lovajim az egygyik | szürke volt, a másik pedig sárga. | Hát kieresztötte a szomszédom a vöt lovát itatnyi | az udvára a vájura | és mikör | mönd be az itatásrol, ivásrol a ló, | há nem az ő istálojába mönt, | hanem beszalatt | a szomszédba, átjött az én istálomba | és odaélt a ló ára a hëjre, ahol abba ja fíjatal korábó ált, mikor még az én lovam volt. | Utánna rá tíz év múlva. | Szènt ég — mondóm a szomszédomnak — gyűjön csak átal! | E, e biztos ez az én lovam vót. | Nézzük még! | Hát | nézzük alapossan. | Mondom a szomszédnak, | — nekünk má az öreg eszt mesélte,* | nekem, — hogy | mögnézzük neki belúrú a combját, | me én emlékszök rájo, | mikor még az enyim volt, | szántázsbá kieresztéttem a combját; az istrángbó kilépött | és a szört annyirá lehörzsolta, | hogy | többet azon a kis hején | ször sosé nyítt, | hanem ott éty | kicsit kopaz vót, szóval aszt mög lehetett ismérni. Hát nézzük. | Hát csakugyan | az a ló volt. Nem volt neki ször ott a combján, ahol istráng léreszete. |

Azután — meséte az öreg, hogy — | mijen érdekös dolog esz, | hogy a ló mijen okos állat, | hogy még utánna tíz év múlva is mégismerte a régi hejét. | De hát osztán én | — monta az öreg — | montam a szomszédnak, hogy | csak légyen az övé” — | mer már agyon vót hájdvá és vèrvè. Ez má egy ócska, virslibe való | ló vót abba az időbe. De mégis hazatalát! |

Elmondta F. Nagy Sándor 47 éves földműves Somogyhatvan községben (Somogy m.) 1951. ápr. 9-én.

* A csillaggal jelzett szavakban az utolsó szótag hangsúlyos.

Kenyérsütés

Íty szoktunk mast a kenyeret sütni. Szóval hozzákészüni előtte nap. | Mèk-szitájuk a lisztet, | mer bizon szog ben lenni egy-ety kis mojkucac, még nem tom ém mi, egész buzaszëm. Hát hogy ezek në légyeneg ben, hoty szóval tiszta légyën, mèkszitájuk élte nap a lisztet | és osztá akkor | létakarjuk és hozzuk a kászfát¹ | és oan kizs gömböjü kis szitát és a kászkeverő | lapátot. | Asztá akkor létakarjuk ugyé és úty hagyjuk. Akkor úgy delután, estefelé, akkor kiskováaszt áztatunk, | mer mindik szokjung belöle kivönni előtte mindön sütésön a kiskovázbü ety kis marékravalót, | asztán akkor liszté összekeverjük és elzsurmójuk,² akkor | kitericcsük és az ot mökszárqad. | Ugyé régëbben nem isz szoktak. A nagy-néném | az emlegeti, vagyis hát láttam is hoty csinyáta, akkor még én csak figyëtem. | Az úty szokott | visszahagyni a | kenyérbü, mikor lédagasztotta, ety kenyeret mindig visszahagyott, aszt nem rakta be kemëncibe. Akkor hozot lë a padlásrü | komlót, árpát, aszt összeföszte. | Akkor mög ojan pillangós³ korpát hozod be, asztá aszt is | avval, aval az egész kenyérrë lédagasztotta. | Asztá akkor széjé-szaggattá még jó még nem szárqot. Mikor jó mèkszáratt, akko szóval úgy elzsurmúta, akkor osztá étette acskóba. Akkor mindig abbü szokott áztatni ki, kis élesztöt nem is szokod beletënni, | me mindik szépön mökkët és nagyom magos kenyér vót tüle. |

De | mink mos má csak íty szokjuk, hogy minygyá a kenyérbü, mikor, mielőtt el akarnám dagasztani, akkor kivészëg belülö, osztán akkor úgy. | Úsz szoktyuk. | Szóval úsz szokom. | Akkor osztán mikor | este a kiskováaszt möktözöm be, | krumplát is szokjung belefözni. | Asztat mökpucolom, átnyomom, akkor osztán | beleöntöm oda a kiskovász hejire | és akkor oszt högyibe öntöm a kiskováaszt, mög az ety kocka élesztöt elzsurmolom högyibe. | Akkor osztá szépön újbü rátészëm a kászfát, | mög a kis szitát, mög aszt a kászkeveröd behagyom, akkor szépön létakarom | abrosszal, vánkost tözök högyibe. | Akkor osztán | még a fejer kötényemet is akkor szépön högyibe szokom oda teríteni, akkor szépön röggelig az úgy van. |

De má akkor a vizet is fëtëgyük este | neki, ami köll a könyérhő. | Asztán akkor csak röggë mikor főhelök ugyé az az első minygyár, | hoty tüzet rakok, | alágyújtok és ugyé korqbban természetös, mint máskor, mer ugyé dologra kö iparkonni, | hogy akkor amire mënni këll, akkor legaláb ben lögyön a kemöncébe. Maj má kiszëdni kiszëdi ithun ugyé, aki ithun van, a nagy-néném az öre-gëbb asszo. | Akkor osztá eldagasztom, abba kis söt tészëk. Szová hát | kanállá méröm mög, mer úgy nem tudom marokszám, kalánnal. | Hat kenyeret sütök, | hat kanállá beletészëg, de jó böve mögmërëm. | Akkor osztá | akkor osztá mög úty hagyom. Mikor szóval eldagasztottam, úty hagyom. Létakarom mëgen szintën az abrossza, de akkor má ugyé kásza nem köl, félre tözöm, | mög a szita së, mer a szitát azér tartom ott, | hogy avval a vizet, amit mëgmelegitök a kenyérhöz, abba beleöntöm, abba a kis szitábq és még avva mökszüröm a vizet is ugyé, hogy valami | piszog vagy mi në kerüjön bele és osztá így akkor tudom, hoty tiszta. | De akkor az má nem köll ugyé. Akkor létakarom abrosszá, | vánkust tözök rá, akkor az úgy van. Akkor ugyé tëhetëm a másig dögomat közbe. |

Akkor osztán mikor mög-mögnézëm dolok közbe, hotyha mökkel, mikor úgy végigër a teknyëbe, mikor látom, hogy végigër, akkor | efütöm a kemëncët,

¹ Kovásza.

² Elmorzsoljuk.

³ Öreg korpa.

kiszödöm a kemöncébü a fát, | mer hát | beraktyuk ugyé többet, minthoty szároz légyén, mindig od van, be van előre, mindön sütésné berakom a másik sütésre a fát. | Kiszödém, legalább ojan, ojan nyódz darabot hagyog benne, akkor az alá alágyujtok. |

Akkor aszt mikor ez elégött, akkor a szevinyóvü | ényomom, ára hátrább étolom. | Akkor oda hátü dobog be három darabot, akkor osztán ez mégen möggyullad ottan. Mikor ottan elég, | akkor még zhuzom, möge elkotrom idább a szevinyóval úgy a szája felé. | Akkor mégen rádobok három darabot. | Akkor úty hagyom mán akkor, mikor az is lée, | akkor éteritöm az egézbe, akkor osztá mikor elfütöm a keméncét, akkor minygyár ki is | szakasztom a kënyeret ugyé, hogy éccere akkor mire az mökfü, akkor a szakasztógba még mëkkel a kënyér. |

Akkor osztán mikor mëkkét, szóval má a keméncébe is léégött, akkor ugyé berakom. | Berakom a kënyeret, | két órájig benthagyom, | mëk sokszó nem is nézém, nem érek rá, hogy vagy az óra nem mëgy, vagy valami, | gondolomformán kivószék étü kënyeret, odatártom az óromho. Az órom elája,¹ | hogy nem éget, | akkor mëksüt a kënyér. |

H.: Hát lángost szoktak-e itt sütni? | Lángost is szoktam sütni.

H.: Hogy monygyák itt: langos vagy lángos? | Lángos.

N. D.: Langalló. |

Langallónak monygya a sógorom. Az annak szoktya mondani: „langalló”. | Hogy lögyén ám étü kis „langalli” vagy „langalló”. | Éccer így, máskor úgy. |

N. D.: Ami a kemönce föggyin sü, az „langalli”. |

Akkor osztán | H.: Aszt hoty csináják? | étü a tüzet arább, asztán akkor vészék ki a kënyérbü annyit, | akkor osztá mëk kiviszém oda ja, ára ja | lapátra | rá, | szová | kisodrom | rajta, — azon a lapáton — akkor osztán a paraszat ényomom hátrább. | Akkor bedugjuk oda, oszt otta mëksü. Kicsit, ha van téjföl, étü kicsit möktejffölözni, zsirozni, möksózni, | osztá akkor möksü szépën a langalli. | Jó, jó dolog ám az is! |

Elmondta: F. Nagy Sándorné 44 éves földművesasszony Somogyhatvan községben (Somogy m.) 1951. április hó 9-én. A hangfelvételt „Dimafon” mágneses hangfelvevő készülékkel készítette, átírta és közzéteszi

HEGEDŰS LAJOS

Egeraracsa, Zala m.

Aratás

Tizenhat évezs vótam, mikor elméntem aratnyi | urasági tarryóra, | Bárándra. | Hát ugyé papi birodalom² vót, | ott arattunk. Hát | mëkkesztük az aratáást. | Első nap mëkkesztük az árpa aratáást | és learattuk az árpát. Aszt rendre váakták. | Utánna másik hármadnapra főkötöszük, kötele, raktunk alá | és az embéreg bekötöszük. | H: Na most a kötele mikor vetették? A kötele aszt kivetették. | H: Mikor? Mijen időbe? | regge | mëk hármad vót. | Mëk hármad vót, | addig kivetették a kötele, utánna bele, raktuk sarryova, | az embérek

¹ Kibirja.

² Uradalom.